

Fatih Kürsüsünde / Vâiz Kürsüde

Vâizin söze başlamadan önce yaptığı giriş, Hazreti Peygamber'e dua ve salâvat kısmı: "Allah'a sığınırım, kovulmuş şeytandan. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlarım. Allah ve melekleri Peygamber'e salât edip onun şânını yüceltmektedir." (Kur'an, Ahzâb, 56); "Ey mü'minler, siz de ona salât ve selâm edin... Ey Allah'ım, o Ümmî Resûl'e, onun yakınlarına ve dostlarına selâm olsun; onların şanlarını yücelt."

"Onlar, Allah'ın göklerdeki ve yerdeki hükümrانlığını görmüyorlar mı?.." (Kur'an, A'râf, 185)

Tutun da "zerre"lerinden, çıkın "sehâbiyye"
Denen yığın yığın eşbâh-i âsûmâniye;
Hülâsa, âlem-i imkânı devredin; o zaman
Şühûda bağlı bir îmanla hükmeder vicdan:
Ki hilkatın ne kadar şekli varsa: Ulvîsi,
Kesîfi, müdriki, uzvîsi , gayr-ı uzvîsi ;
Kemâl-i şevk ile mahkûmu aynı kânûnun...
Bütün şu'ûn-i avâlim tecelliyâtı onun.
Nedir ki etmededir fitrâtın bu kânûnu,
Fezâyı, gökleri, deryâyı, deşti , hâmûnu ,
-Adımlarında zekâdan serî' olup hattâ-
Esîri kaplayacak füşhatiyle istîlâ?
Evet, soruldu mu idrâke ansızın bu suâl,
Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır derhâl:
"Bekâyı hak tanıyan, sa'y-i bir vazîfe bilir;
Çalış çalış ki, bekâ sa'y olursa hakkedilir. "

Konulsa rahle-i tedkîke hangi bir mevcûd;
Olur tekâsüfü bir sa'y-i dâimin meşhûd.

Ademle karşılaşan zıd vücûd olur, demeyin;
Onun mukâbil olan kutbu sa'ydir. Sa'yn
Gezip dolaştığı ıssız, çorak fezâ-yı adem;
Bakarsınız ki: Çıkarmış vücûda bir âlem.
Tevakkuf ettiği hestî-serây-ı dûra-dûr,
Görürsünüz ki: Ademdir... Ne bir ziyâ, ne de nûr!
Kulak verin de neler söylüyor, bakın idrâk:
Bu, lücce lücce tekâsüf, bu sa'y-i dehşet-nâk,
Belîğ sa'yidir ummân-ı kudretin, ezeli;
Hurûş-i feyz-i ezel her kutayresinde celî .
Mükevvenâtı ezelden halâs edip ebede
Sürükleyen; onu hayret-fezâ hüviyyette
Tekallübât ile bir müntehâya doğru süren;
Hem istikâmeti dâim o müntehâya veren,
İrâde hep ezeli sa'yidir, bakılsa, onun;
Kimin? O kudret-i mahzın, o sırr-ı meknûnun !
Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an,
Şu'ûn-i hilkatı teksîf edip yaratmaktan.

Tasavvur eyleyelim şimdi başka bir kudret,
Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı madde... Evet
Nedir bu? Başka değil, aynı cilvenin işidir:
Bütün ezeldeki sa'yn tekâsüf etmişidir.
Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli ,
Onun da varmadadır sa'ye aslı seyyâli.
Neden mi? Çünkü bütün kudretin tekâsüfüdür.
Zaman da sa'ye çıkar: Çünkü hep onunla yürür.
Mekân da sa'ye varır: Sa'yi sıfıra indiriniz,
Mekân tasavvur edilmez, muhâl olur hayyiz .

Ulûm-i şâhikadan fıskıran sûtûn-i ziyâ
Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ,
Bülend nüsha-i îcâdın ilk sahîfesine.
Bu ilk sahîfe müebbed zalâm içinde yine!
Görünmüyor ki okunsun sevâd-nâme-i gayb,
Yakîne sed çekiyor her satırda yüz bin rey .

Ziyâya doğru yüzüp gitmek istedikçe hayâl,
Sürüklüyor onu girdâba dalga dalga leyâl!
Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin;
Fakat, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin
Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız
Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz, alınız:
“Bekâyı hak tanıyan, sa’yi bir vazîfe bilir;
Çalış çalış ki, bekâ sa’y olursa hakkedilir.”

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır;
Güneş çalışmada, seyyâreler çalışmadadır.
Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsûdâr ,
Bütün alın teridir durmayıp yağın envâr!
Yabancı sanmayınız seyredip de ecrâmı...
Bir eski âiledir, gökyüzünde ârâmı.
Şu var ki, merkezi tâ âsûmânda olsa bile,
Gelip gelip bizi besler kemâl-i minnetle.
Fakat bu âile hiç benzemez bizimkilere;
Bozuşmamış onun efrâdı belki bir kerre.
Lisân-ı hâl-i tabîat, lisandır onlara da,
Bir ihtisâs teâtîsidir dönen arada.
Bir ihtisâs ki pek incedir... Fakat keskin...
Ne hasbihâl-i semâvî! Nasıl belâğ-ı mübîn!
Görün şu âile efrâdının sevişmesini:
Küçük, büyüklerinin rûhu, kurretü’l-ayni ;
Büyük, küçükler için dâyedir, mürebbîdir ...
Gider, hayâtını tanzîm eder, görür gözetir.
Güneş, ki âilenin mihriban reîsi odur.
Serîr-i muhteşeminden süzüp fezâyı vakûr
Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini;
Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gâibini.
Bulunca hepsini artık o nâzenin sîne,
Alır birer birer âgûş-i hâr-i şefkatine.
Bu hânümânı tutan hep onun himâyesidir;
Üzerlerinde gezen sâye kendi sâyesidir.
O sâyedir ki: Yayıldıkça nûru eb’âda,

Hayât ışıkları başlar sarây-ı mînâda .
Evet, bu âile efrâdı durmuyor... El ele
Verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle,
Kemâl-i mümkinî idrâke doğru hep koşuyor,
Fezâda füşhati gördükçe büsbütün coşuyor!
Bu azm-i kâhiri nevmîd eder mi bir hâil?
Yolun uzunluğu zîrâ, vazîfesinde değil!

Ne ittîrâd-ı müebbed! Ne muntazam hareket!
Ya ellerindeki bernâme , etseniz dikkat,
Bir incelikle mesâîyi münkasımdır ki:
Ne incelik o, kâbil değildir idrâki.
Görülüyor birinin istirâhat eylediği...
Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir âileyi
Dakîkasında perîşân eder, ezer, bitirir.
Demek ki: İstese bir zerre bin cihan devirir!
Fakat o zerre için nerededir atâlete meyl?
Bakın durur mu Süreyyâ , bakın durur mu
Süheyl ?
Görüp Süheyl'ini Şî'râ da her zaman çalışır;
Bakar uzaktaki Ayyûk'a , Ferkadân çalışır.
Karârı yok hele Râmih'le A'zel'in bir an.
Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan
Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta...
Sükûn tasavvuru kâbil mi bu'd-i mutlakta?

Bu mevkîbin, gece gündüz koşan bu kâfilenin
Mürettebâtı, birer saltanatlı âilenin
Reîs-i dâimidir; vâkiâ bu âileler
Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer;
Fakat delâlet-i nûruyle gezeniz ilmin,
Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin.
Bu âilât-ı semâviyye ittîhâd ederek,
Doğar ki sîne-i mînâda bir kâbile, gerek
Serîr-i şânı, gerek zâtı dâimâ mestûr
Kalan reîsine münkâd olup, sürekli, vakûr,

Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle,
Çalışmadan geri durmaz o muhteşem kütle.
Bu kütle işte bizim kâinâtımızdır ki:
-Kuşatmasıyla berâber nazarda eflâki-
Hudûdu çevriliyor kehkeşan nitâkiyle.

Geçin nücûmu... Sehâbiyyeler de, hakkıyla
Tekâmül etmek için uğraşır, döner, didinir
Birer kâbile, birer kâinât-ı vâsi'dir.
Bu kâinât-ı semâviyyenin -ki bir takımı
Deminki âile şeklindedir- kalan kısmı,
Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrâda.
Hayât vermek için muttasıl çalışmakta..

Nedir ki sâha-i kudret denen bu zıll-i medîd?
Ziyâ adımları hattâ mesâhadan nevmîd!
Nedir nizâm-ı mesâî bu küll-i sâ'ide ?
Nedir ki sevk ediyor hiç dağıtmadan ebede?
Bu bî-nihâye avâlim idâresiz yürümez...
Fakat idâre için hangi noktadır merkez?
Nedir ki mevki'i, eb'âda sığmayan bu yığın
İçinde, şimdi bizim kendi kâinâtımızın?
Harîm-i hikmet-i eşyâya hiç sokulmamalı:
O, bir cihân-ı muammâ ki büsbütün kapalı!

Bilir misin, ne kadar hîç imişsin ey idrâk!
Bu ukdeler edecek miydi böyle sîneni çâk?
Ya sen, ne âciz imişsin zavallı akl-ı beşer?
Mücâheden çıkacak mıydı bi'n-netîce heder?
Evet, avâlimi, hiç şüphe yok ki, bir kânûn
İdâre etmede... Lâkin nedir meâli onun?
Cihan şu gördüğümüz kitleden ibâret mi?
Bütün avâlim-i meşhûde, yoksa, hiç ismi
Bilinmeyen, sayısız, kâinât-ı uhrânın
Kemîne cüz'ü müdür? Mâverâsı ekvânın,
Adem değilse, nasıldır, nedir vücûdu aceb?
Neden bu leyl-i serâir açılmıyor, yâ Rab?